

Бн.
32547

РЪКОВОДСТВО

за

първоначалното обучение въ четеньето и писаньето

по

звучната метода

отъ

И. А. Ковачева.

Одобрено отъ Управлението на Народното Просвѣщение и
Духовнитѣ Дѣла.

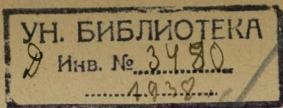
Съ двѣ таблици.

Второ издание.

СОФИЯ

Държавна Печатница

1882.

РЖКОВОДСТВО

за

първоначалното обучение въ четеньето и писанъето

по

звучната метода

отъ

И. А. Ковачева.

Одобрено отъ Управлението на Народното Просвѣщение и
Духовнитѣ Дѣла.

Съ двѣ таблици.

Второ издание.

СОФИЯ

Държавна Печатница

1882.

Първоначалното обучение въ четеньето и писаньето.

А. ОБЩИ ПОГЛЕДЪ.

1. Да *четешъ* ще рече: а) да *познавашъ* *буквитъ*, б) да *сѣдинявашъ* правилно *тѣхнитъ звукове* и в) да *изговаряшъ* *последнитъ* *отдѣлно* и *накупъ*.

Оттова при *обучението въ читаньето* е необходимо, да се вършжтъ тия работи *всѣкоя* *отдѣлно*. Обаче не бива да се захваща съ показване на *буквитъ*; трѣбва да се упражняватъ дѣцата *най-напрѣдъ* въ *изговарянъето* на *звуковетъ*, *послѣ* въ *сѣдиняванъето* *имъ* въ *слогове* и *думи*, и *най-послѣ* въ *познаванъето* на *буквитъ*. Въ *умѣянъето на четеньето* *най-напрѣдъ* върви *познаванъето* на *буквитъ* и *значението* *имъ*, но при *обучението въ четеньето* това *останва* *най-послѣ*; *срѣдното* *мѣсто* *помежду* *тие* *два* *вида* *работи* *захваща* *трета* *една* *работа*, *която* *е* *собственно* *дала* *име* *на* *четеньето*. Това *е* *слиеното* *четенье* *сир.* *сѣдиняванъето* *на* *звуковетъ* въ *дѣйствителни* *звучни* *картини* *или* *думи*.

2. И така *първата* *работа* при *обучението въ четеньето* *е*, да се *научжтъ* *дѣцата* да *говоржтъ* *добрѣ*, и то *онова*, *което* *послѣ* *тѣ* *ще* *четжтъ*. Но *тука* *е* *думата* *само* *за* *чистото* *изговорянъе* *всѣкой* *звукъ* *отдѣлно*; *заради* *това* *ученикътъ* *трѣбва* *по-напрѣдъ* да *чуе* *отъ* *учителя* *добрѣ* *всѣкой* *звукъ*, *прѣдъ* да *му* *се* *покаже* *въ* *буквата*, и *послѣ* да *го* *изговаря*, *доклѣ* *го* *усвои* *добрѣ*.

Разбира се, *това* *е* *необходимо* *за* *чистозвучното* *четенье*. Обаче *това* *четенье* *е* *само* *ключъ* *на* *сѣдържанъето*, *което* *е* *заклучено* *въ* *писмото*. По *тая* *причина* *тука* *нѣма* *да* *се* *изговарятъ* *отдѣлни* *звукове*, *но* *ще* *се* *говоржтъ* *думи*. Но *понеже* *думитъ* *добиватъ* *живъ* *смыслъ*, *само* *когато* *сж* *свързани* *въ* *прѣдложение*, *заради* *това* *въ* *първитъ* *упраж-*

нения въ говоренъето трѣбва да се захваща отъ прѣдложения, които се по-напрѣдъ изговарятъ отъ учителя и послѣ се повтарятъ отъ ученицитѣ правилно и ясно. Обаче това говоренъе лесно може да стане машинално и безъ потрѣбното внимание, ако съдържанието му не бѣде нагледно за окото на ученикътъ. За да се избѣгне прочее това нѣщо, *упражненията въ говоренъето трѣбва да истичатъ отъ нагледността*, сир. да се зиматъ прѣдмети за говоренъе отъ животътъ, който окръжава дѣтето, и тие прѣдмети да стоятъ прѣдъ дѣтето или въ натура или въ картина. За умѣянъето на четенъето се иска, не само да се изговаря чисто звучно всяка дума отдѣлно, но и да се произнася тя правилно въ прѣдложението; само така тя може да се разбере. Поради това обучението въ четенъето трѣбва така да се нагласи, щото дѣцата още отъ край да привикнатъ да се упражняватъ въ него върху живото землище на нѣкое съдържание.

Обработванъето на говоримитѣ прѣдложения или съставци (статии) служи само затова, а) да говорятъ дѣцата гласовито, правилно и смислено онова, което ще четатъ тѣ отпослѣ, и б) да се прѣдставлява съдържанието нагледно. За ради това прѣдложенията, които упражняватъ дѣтето въ наблюдаванъето, разбиранъето и говоренъето, трѣбва да сѣ кѣсички и да приготвяватъ само къмъ онова, което ще се чете. Но, за да се улеснява, а не затруднява четенъето отъ тия прѣдложения, никога не бива обучението въ четенъето да се свързува съ онова обучение, което има за цѣль да запознае дѣтето съ неговата окръжностъ и съ разговоръ да му съобщи полезни познания за прѣдметитѣ. Това свързуване става отпослѣ, когато се вече научи дѣтето да чете по-свободничко. За да не се губи прочее много врѣме, но да върви работата на обучението въ четенъето колку се може най-бържѣ, учителя ще се ограничава тука само съ онова, което е потрѣбно за приготвление къмъ това обучение.

И така първоначалното обучение въ четенъето захваща съ *нагледното прѣдставляванье* нѣкое близо на дѣтето съдържание, за което наший *букваръ**) съдържи потрѣбнитѣ картини. Това съдържание се облича въ кѣси, опредѣлени прѣдложения. Въ нихъ се упражняватъ дѣцата да говорѣтъ правилно и смислено.

3. Тука иде *втората работа* на обучението въ четенъето именно *сѣдиняванъето на отдѣлнитѣ звукове*. То се приготвява така:

а) Полученото по горний начинъ прѣдложение се *разлага* на отдѣлни *думи*, отъ които се то състои. Но тия прѣдложения отпървемъ трѣбва да се състоѣтъ отъ думи, които лесно могатъ да се распознаѣтъ, слѣд. не бива да има въ нихъ кѣси мѣстоимѣния, прѣдлози и др. т. За да се научѣтъ дѣцата да распознаватъ думитѣ, учителя ги изговаря бавно, като ги означава на прѣстъетѣ си, и послѣ накарва дѣцата да ги повтарѣтъ по сѣщий начинъ.

б) Щомъ се утвърдѣтъ до нѣкъдѣ ученицитѣ въ распознаванъето на думитѣ, учителя изважда послѣднитѣ отъ прѣдложението една по една и ги *разлага* на нѣхнитѣ *слогове*, както стана това съ прѣдложенията.

в) Откакъ се доста улесниѣтъ дѣцата въ разлаганъето на думитѣ, учителя веднѣга ще мине къмъ разлаганъето на словетѣ въ звукове, или по-добрѣ, къмъ *откриванъето на звуковетѣ*. За тая цѣль той ще избира най-напрѣдъ думи, които иматъ слокове отъ *двѣ* букви (съгласна и гласна). Обаче това разлаганье трѣбва да служи само за приготвление къмъ сѣдиняванъето на звуковетѣ въ слокове и думи. Това е *четенъе безъ букви*, сир. четенъе на звуковетѣ по слушанье.

4. Сега иде *третата работа* на обучението въ четенъето, именно *показванъето на звучнитѣ знакове*

*) Български Букваръ по звучната Метода и проч. отъ І. А. Ковачова. Второ издание, 1879 год.

или *буквитѣ*, съ които по старата или, така да се рѣче, *буквената* метода се захващаше веднѣга. Понеже се четѣхтѣ звукове, а не букви, и понеже изговаряньето, разлаганьето и съединяваньето на звуковетѣ и думитѣ е природно приготвление къмъ четеньето, заради това е оправдана само *звучната метода* а не *буквената*. Четеньето на звуковетѣ или *звукотанието* ще върви постѣпенно, сир. ще се правѣхтѣ упражненія най-напрѣдъ съ по-леснитѣ съединенія (комбинации) на звуковетѣ, а послѣ съ по-мѣжнитѣ. Но редомъ ще се варди за общо правило, а) да се улесняватъ звучнитѣ съединенія още прѣди четеньето на буквитѣ, б) да се избиратъ таквие слокове, отъ които можѣхтѣ да се направѣхтѣ думи, и в) доклѣ се четѣхтѣ отдѣлни само думи, да се оживляватъ тѣ съ посочване на прѣдметѣхтѣ, съ съединяваньето имъ въ прѣдложения и проч.

5. Откакъ дадохме главнитѣ черти за обучението въ четеньето, ражда се питанье: а) *печатаното* писмо, или рѣкописното трѣбва да се чете по-напрѣдъ? б) кога се захваща първото и кога се свѣрзва съ него второто? в) ако се захване четеньето съ рѣкописното писмо, кога трѣбва да се мине къмъ печатното?

Да върви четеньето рѣка за рѣка съ писаньето, това е прието сега изобщо за най-целесѣобразно. Само начинитѣ можѣхтѣ да бѣхтѣ различни; именно: а) можѣхтѣ да се четѣхтѣ показанитѣ букви най-напрѣдъ въ печатната имъ форма, подирѣ въ рѣкописната и тогава веднѣга да се пишѣхтѣ; б) можѣхтѣ да се четѣхтѣ показанитѣ букви най-напрѣдъ въ рѣкописната имъ форма, послѣ веднѣга въ печатната; в) най-послѣ може да се чете и пише само рѣкописното писмо, доклѣ се свѣршѣхтѣ вситѣ букви, и тога да се мине къмъ печатното. Послѣднитѣ два начина принадлежѣхтѣ на така нарѣчената *рѣкописна метода*, а първий се нарича *печатна метода*. Ние и двѣхтѣ методи подвѣргнахме на опитъ, обаче само първата излѣзе най-напрѣдѣчна, и то

най-више оный начинъ, по който само ржкописното писмо работи до едно врѣме.

Когато четенъето става по-напрѣдъ на ржкописното писмо, тога се написватъ на църната дъска отдѣлнитѣ букви, сло- гове и думи, които трѣбва да се четжтъ. Щомъ се тука при- готвжтъ въ показанитѣ букви, дѣцата се упражняватъ по- натамъ въ нихъ по ржкописното писмо на букваря. А от- какъ се изкара така четенъето на ржкописното писмо, вед- нѣга се минува къмъ четенъето на печатаното писмо въ букваря.

Б. Постепененъ вървежъ на упражненията по букваря.

І. Приготовление къмъ четенъето и писанъето.

По-горѣ казахме, че дѣцата трѣбва да се запознажтъ по- напрѣдъ съ распознаванъето на думитѣ, послѣ съ разлага- нъето на отдѣлни думи въ слокове и най-послѣ съ откри- ванъето на звуковетѣ. Оттова и приготвлението къмъ че- тенъето и писанъето се дѣли на *три* периода: 1) *распозна- ванъе на думитѣ*; 2) *разлаганъе на думитѣ въ слокове* и 3) *откриванъе на звуковетѣ*.

1. Распознаванъе на думитѣ.

1. *Упражнения въ говоренъето.* Тия упражнения ще се приспособляватъ по-вечето на тие прѣдмети, които се срѣщатъ въ това годишно врѣмя, когато се приематъ нови ученици въ училището. Учителя влиза въ разговоръ съ ученицитѣ за тие прѣдмети и занимава способноститѣ имъ съ названието на прѣдметитѣ и проч., и съ повтарянъето на казаното въ къси, но пълни прѣдложения. Може да става разговоръ и за прѣдметъ, който се срѣща въ картинитѣ на

букваря; тога учителя ще се разговаря съ ученицитѣ за тоя прѣдметъ, като разглежда съ тѣхъ заедно самата картина, — и това е най-добро. Нека ни послужи за примѣрна лекция *овцата*, която е изобразена въ 3-ий урокъ.

Учителя, държейщемъ букваря отворенъ прѣдъ ученицитѣ и посочвайщемъ на овцата, пита: Какво е това животно? Дѣцата, гледайщемъ на посоченото, отговарятъ: това животно е овца. (*Дѣцата може би да отговорятъ самъ съ една дума: „овца!“ но учителя всякога ще иска отъ нихъ отговоръ въ пълно прѣдложение.*) У. Изговорете това всички! Де ти А. самичкѣ! И ти Б. самичкѣ! (*При всякой частенъ отговоръ учителя поправя отдѣлни звукове, за да се учатъ дѣцата още открай да говорятъ правилно; на пр., казвайте: това а не моа.*) У. Какъ се казва това животно? Д. Това животно се казва овца (*Всякой отговоръ ще се повтаря, както по-горѣ, и дружно и отдѣлно*). У. Кой стои до овцитѣ? Д. Единъ човѣкъ стои до овцитѣ. У. Казвайтъ: единъ а не едентъ; човѣкъ, а не чилѣкъ, или чоекъ. У. Какъ се казва тоя човѣкъ? Д. Тоя човѣкъ се казва овчаръ. У. Защо се казва той така? Д. Защото той пасе овцитѣ. Д. Казвайте: той, а не тай или този; казва а не кажува или вика (*На кое питанье дѣцата не могатъ да отговарятъ сами, учителя трѣбва самъ да отговори и веднѣга да накара дѣцата, да повтарятъ същото.*)

2. *Упражнения на ухото.* Въ тия упражнения дѣцата трѣбва да се запознайтъ съ думитѣ. Отпървъ учителя ще избира измежду обработванитѣ прѣдложения такива, въ които нѣма съкратени мѣстоимения, прѣдлози и др. т., и ще ги изговаря бавно, за да могатъ ученицитѣ да забелѣжатъ всѣкоя дума отдѣлно. Дури отпослѣ ще мине той къмъ помжчнитѣ прѣдложения, и тога за улеснение на дѣцата може да се служи съ различни питання, доклѣ дѣцата улучатъ мѣчно распознаваната дума. Разбѣра се, що не могатъ ученицитѣ да сторѣжтъ сами, учителя трѣбва да го стори. Примѣри на форма на работата е тая:

У. Какво е това животно? Д. Това животно е овца. У. Всичкото, що изговори човѣкъ безъ да се спре, нарича се *прѣдложение*. Що изговорихъ азъ, когато ве питахъ малѣ по-прѣди? Д. Какво е това животно. У. Спрѣхте ли се нѣгде? Не! (*Обикновено дѣцата, когато одобряватъ или отричатъ нѣщо, клатятъ глава или ѣзкатъ съ езикъ и това правятъ они, подражавайщемъ на постаритѣ. Обаче учителя никога не бива да търпи такиве отговори, но всѣкога да кара дѣцата, да отговарятъ съ думи.*) У. Ето, това е прѣдложение. А все какво казахте когато ве азъ

питахъ? Д. Това животно е овца. У. Спрѣхте ли се нѣгде. Д. Не! У. Ето и това е прѣдложение. У. И така, прѣдложение се нарича всичко, що изговори нѣкой веднѣга, безъ да се спре. Повторете ми това, което казахъ сега! Д. Прѣдложение се нарича и проч. У. Де ти И. кажи ми едно прѣдложение. Де ти Р., ако не може И. И ти не можешъ Какво азъ правѣхъ сега (*Учителя нѣщо работи*)? Д. Ти чукашъ на чинѣтъ. У. Повтори С. това което казахми сега! С. Ти чукашъ на чинѣтъ. У. Спрѣ ли се нѣгде? Не! У. Е що е това? С. Това е прѣдложение. У. (*посочвайщемъ отново на овцата*) що бѣше това животно? Д. Това животно е овца. У. Това прѣдложение изговорете бавно така: това — животно — е — овца. Гледайте сега у мене! Когато ударѣхъ на чинѣтъ съ ржката, тога да говорите (*за да го разберѣтъ дѣцата, учителя понапрѣдъ самичкѣхъ говори подиръ всѣкое ударяние съ ржката*). Какво казахте сега (*подиръ първото ударяние*)? Д. това. У. А сега (*подиръ второто ударяние*)? Д. животно. У. Сега (*подиръ третото ударяние*)? Д. е. У. А сега (*подиръ четвъртото ударяние*)? Д. овца. (*Тука учителя може да пита дѣцата редомъ и размѣсено, какво казаха подиръ всѣкое ударяние. Скоро ще захванѣтъ они да отдвоѣтъ думитѣ на всѣкое прѣдложение, и тога вече не е нужно прѣдварително бавно говоренье отъ страната на учителя, както и ударянето му съ ржа*). У. Това, което изговорихме подиръ всѣкое ударяние нарича се дума. Колко думи казахме? Д. четири. У. Коя е първата? втората? и пр. (*И прѣзъ редъ учителя може да пита зѣ всѣкоя дума. Тога той за по-лесно означава на пърстыетѣ си всѣкоя дума отъ прѣдложението и, като мърдне единия пърстъ, накарва дѣцата веднага да изговорѣтъ означената дума*.) Изговорете сега оцъ единѣжъ вситѣ думи, но бавно! Де сега веднѣга, безъ спиране! Сега вие разбрахте че всѣкое предложение се състои отъ нѣколко думи. А да познаете, колко думи има въ нѣкое прѣдложение, трѣбва да го изговорете бавно, както видохте понапрѣдъ.

По-нататакъ дѣцата трѣбва сами да изнамиратъ прѣдложения съ *двѣ*, *три* и проч. до *петъ* думи, споредъ означенъ брой нули на дѣската, и да ги казватъ на учителя. Това самостоятелно упражнение ще ги улесни и утвърди много въ распознаването на думитѣ.

3 *Упражнения на окото и ржката.* Тука трѣбва дѣцата напѣдъ да се запознахтъ съ думитѣ: *дѣсно*, *лѣво*, *горѣ*, *долѣ*, *напѣдъ*, *назадъ*; кое се казва *дѣсна ржа*, *дѣсно око*, и проч., и съ *имената на пърстыетѣ*, и пр. Подиръ това се учѣтъ они да сѣдатъ на чиноветѣ исправиени, държейщемъ си нозѣтъ стѣмни и спуснати право надолѣ, грждитѣ издадени малцѣ на напѣдъ, а главата

права и въ потрѣбната раздалеченостъ отъ плаката; да турятъ плакигѣ си върху писалището паралелно (успоредно) съ края му, и да я придържаватъ съ лѣвата ръка, която легничко лежи върху писалището рѣчи до лакътътъ; да теглятъ грифеля (писалката) по плаката съ дѣсната ръка, която го съ палецътъ и срѣдний прѣстъ крѣпи взаимно противоположно, а съ посочникътъ, който лѣжи протѣгнато до нѣкъдѣ вързъ учителя, отправя движението му, — и която има четвъртий прѣстъ свиенъ малцѣ на внѣтрѣ и положенъ върху малкий прѣстъ, който служи за подпорка на цѣла ръка. Най-послѣ дѣцата правятъ въ въздухътъ движения въ различни посоки *подъ тактъ* при командата на учителя: напрѣдъ! назадъ! надѣсно! налѣво! съ цѣла ръка! само съ прѣстѣтъ! и проч.

2. Разлаганье на думитѣ въ слокове.

1. *Упражнения въ говореньето.* И тука ще се взиматъ прѣдмети за разговоръ съ дѣцата отъ разглежданьето на картинитѣ въ буквара и ще се описватъ въ отдѣлни прѣдложения споредъ показаний горѣ начинъ. Цѣльта е да се научатъ дѣцата да говорятъ правилно и да изговарятъ звуковетѣ чисто и ясно. Понеже материялтъ за разговоръ трѣбва да се избира така, щото при подирнитѣ упражнения въ четеньето да може онъ да се употреби добръ за оживляванье на думитѣ; заради това въ тоя периодъ ще се запознажатъ дѣцата и съ съдържанието на *пѣсната*, която турихме въ основата на първоначалното четенье и пишенье. *)

2. *Упражнения на ухото.* Взиматъ се отдѣлни прѣдложения отъ прѣдходний разговоръ и се разлагатъ въ думи. Ще се изваждатъ отъ тия прѣдложения най-напрѣдъ *едно-сложни* думи, послѣ *двоесложни*, *троесложни* и прч., и всекоя отдѣлно ще се разлага въ нейнитѣ слокове, съ пи-

*) Тая народна пѣсена лазаркитѣ пѣятъ по насъ на малки дѣца. Она като че е нарочно скроена на звучната метода; заради това я и употребихме за цѣльта си, като направихме нѣкои малки поправки въ нея.

танье: *колко пѣти си отвори устата, когато изговори тая дума?* или *колко слогае има тая дума?* Заедно съ разлаганьето на думитѣ ще върви и сглобяваньето имъ. Подиръ значително улеснение на дѣцата въ тая работа, учителя ще имъ задава разложени думи, за да ги сложатъ они сами; още той може да кара дѣцата, да избиратъ сами думи най-напрѣдъ съ два, послѣ съ три до шестъ слогае, споредъ означенитѣ нули на дѣската, и прѣдъ него да ги разлагатъ и слагатъ.

Въ правилното разлаганье на думитѣ въ слогае много ще помогне на дѣцата и обикновенното въ народѣтъ *обрѣщанье* на думитѣ, напр. Ра-чо (*чо-ра*), Пет-ко (*ко-пет*) и др. т. Заради това учителя трѣбва по нѣкога да кара дѣцата да обрѣщатъ и обърнати думи и необърнати.

Ето примѣрната форма на работеньето въ тоя периодъ:

У. Изговорете прѣдложението: Чувала майка сина и щерка. Колко думи има въ това прѣдложение! Д. петъ. Кажете ги едно по едно! Д. Чувала — майка — сина — и — щерка. У. Коя е първата? третата и прч. Слушайте сега, какъ ще изговорѣх азъ третата дума! (*Броейцѣмъ на прѣстѣтъ си, учителя изговори тая дума разглобено така! си-на.*) Изговорете я и вие всички по сѣщия начинъ! Де ти С. самичкъ! И ти Е. самичка! Колко пѣти си отворихте устата; Д. Два пѣти. У. Що изговорихте първий пѣтъ? Д. Си. У. А вторий пѣтъ? Д. на. У. Сега ви разглобихте думата „сина“ въ два сглоба. Оттука натамъ вие ще наричати сглобоветѣ на всѣкоя дума „слогове“. И така, слогае изговорихте? Д. Си-на. У. Изговорете ги веднѣга! Д. Сина. У. Ето сега вие ги сглобихте пакъ. Гледайте у мене! Когато мрѣднѣх посочникѣтъ, вие ще изговорете първий слогъ; когато мрѣднѣх срѣдний прѣстѣтъ, вие ще изговорете вторий слогъ; а когато мрѣднѣх и двата прѣста заедно, вие ще изговорете и двата слога веднѣга. (*Учителя мрѣда прѣстѣтъ си, а дѣцата говорятъ дружно: си! на! на! на! си! си! си! си-на! и прч.*) Де сега да видимъ, да ли ще погодете колко слогае има въ думата „чувала“ и прч.

3. *Упражнения на окоото и рѣката.* Споредъ дадения отъ учителя примѣръ на дѣската, дѣцата подъ *тактъ* пишѣтъ на плакитѣ си дирното въ постыпененъ вървежъ: най-напрѣдъ *прѣзъ цѣла плака* черти отъ лѣво долѣ на дѣсно горѣ, отъ дѣсно горѣ, на лѣво долѣ, перпендикулярни

(спуснати) на горѣ и на долѣ, и хоризонтални (лѣгнати); послѣ *помежду двѣ спомагателни линии на плаката* черти отъ долѣ на горѣ, отъ горѣ на долѣ, и свѣрзване и на двата вида черти, внѣтрѣ и внѣ отъ линиитѣ (*Виждѣ таб. I, фигур. 1*). При тия упражнения учителя на потрѣбното врѣме и мѣсто ще расправи на дѣцата, че съ лекичкото тѣглене на грифеля на горѣ се отбѣлѣжаватъ *тънки* черти а съ истѣжкото на долѣ — *дебели* черти.

Забѣлѣжка. Тактътъ се състои въ дружното работене на дѣцата споредъ командата на учителя, като имъ е казано отнапрѣдъ, какво да правятъ они при слушанъето на извѣстни думи отъ страната на учителя; на пр. въ *писанъето* при *думата* „пригответе се!“ дѣцата веднѣга турятъ плакитѣ си на писалището и взематъ позата на писанъето; при *думата* „почнете!“ они веднѣга взиматъ грифелетѣ си отъ поличката на чинътъ и намѣстуватъ ржката си тамъ, отъ кждѣто трѣбва да се захване писанъето; при *темно* „едно!“ веднага тѣглатъ грифеля на горѣ; при *темно* „двѣ!“ тѣглатъ грифеля надолѣ; при *темно* „три!“ веднага се спиратъ.

3. Откриване на звуковетѣ.

1. *Упражнения въ говоренъето.* И тука се правятъ сѣщитѣ разговори, които и въ първитѣ два периода.

2. *Упражнения на ухото.* Отдѣлни думи ще се разлагатъ въ слокове а слоковетѣ — въ звукове. За тая цѣль ще се избиратъ думи съ слокове най-напрѣдъ отъ *два* звука, послѣ отъ *три* и проч.; а ще се разлагатъ слокове най-напрѣдъ съ съгласенъ звукъ и гласенъ, и наопаки, послѣ съ съгласенъ, гласенъ и съгласенъ, най-послѣ всѣкакви. Всякой звукъ ще се уприличава отъ дѣцата на животински или другъ нѣкой гласъ или звукъ. Непосредственно подиръ разлаганъето на звуковетѣ ще върви и слаганъето имъ. Примѣрната форма на работенъето е тая:

У. Изговорете думата „сина!“ разложете я въ слокове! повторете оцъ еднѣжъ първий слогъ! Д. Си. У. Сега слушайте какъ ще го изговоря азъ! *Държейщемъ посочникътъ си до устнитѣ при изговаряньето на първий звукъ, а отдалечавайщемъ го отъ нѣкъ при изговаряньето на вторий, учителя протѣга слога въ неотлъчно така: ссссииниии.*) Протегнете го и вие така всички!

Де ти Л. самичкѣ! И ти Р. самичка! Когато протѣгахте слогътъ, какво чухте овде (*турайщемъ прѣстѣтъ до устнитѣ*)? Д. сссс. У. А тамъ (*отдалечаващемъ го отъ устнитѣ*)? Д. ииии. У. Слушайте какъ ще изговорѣх тоя слогъ *обърнато*! Учителя, безъ да употребява посочникътъ си по горний начинъ, изговаря *иииисссс*, и накарва ученицитѣ да повтарѣтъ.) Какво чухте най-напрѣдъ? Д. ииии. У. Кой казва така? Д. Който се чуди на нѣщо. У. Какво чухте най-послѣ? Д. сссс. У. Кой казва така? Д. гжската. У. Какъ викаете, когато се чудимъ? Д. ииии. У. Веднѣга, безъ протѣгане! Д. и! У. Какъ вика гжската? Д. сссс. У. Веднѣга! Д. с. У. И така вие изговорихте: с! и! Това сж *звукове*. Кой бѣше първий звукъ? вторий? Гледайте сега у мене! Когато мръднѣх посочникътъ си, вие ще изговорете първий звукъ; когато мръднѣх срѣдний прѣстѣ, вие ще изговорите вторий звукъ; а когато мръднѣх и двата прѣста заедно, вие ще изговорите и двата звука веднѣга. (*Учителя мърда прѣстѣтъ си, а дѣцата говорѣтъ дружно: с! и! и! с! с! си! си! ис! ис! и прч.*)

Слогове съ съгласенъ звукъ, гласенъ и съгласенъ, напр. *сол*, ще се протѣга така: *сссссооолллл*; съ два съгласни звука и единъ гласенъ напр. *сла* — така: *сссслллллаааа*. Тука при изговаряньето на третий звукъ, прѣстѣтъ ще отива настрана. Подиръ двѣ-три упражнения употреблението на прѣстѣтъ ще стане излишно, защото дѣцата ще почнатъ веднѣга да улучватъ звуковетѣ на даденитѣ слокове. Тога учителя може да задава на дѣцата голи звукове отъ едно-сложни думи, за да ги слагатъ направо и обѣрнато, на пр. *сол* (лос); *фес* (сеф); *нес* (сеп); *мрак* (карм) и др. т. Онъ може още да означава на дѣската извѣстенъ брой нули и да кара дѣцата да изнамиратъ думи съ толко звукове и да ги слагатъ различно. Това много ще ги улесни въ *прозираньето*, така да се рѣче, на звуковетѣ, което е главното условие за писанье отъ умъ на всѣкоя дума.

3. *Упражнения на окоото и ржката*. Тука дѣцата подъ *тактъ* пишѣтъ съставенитѣ дѣлове на буквитѣ, като имъ даватъ названия сами, на пр. *кука*, *колаче* и др. т. Ще се пишѣтъ най-напрѣдъ по-леснитѣ дѣлове, послѣ помѣчнитѣ; и най-напрѣдъ отдвоено, послѣ сдвоено. (*Виждѣ табл. I, фиг. 2.*)

Забѣлѣжка. Упражненията въ всѣкой периодъ ще вървятъ по сжщия редъ, който е прѣдставенъ тука и могатъ да се съ-

стои́тъ отъ нѣколко лекции, отъ които всѣкой не бива да трае по-вече отъ 40 минути. Всѣкой периодъ ще трае толко, колкото е потребно да се улесни́тъ дѣцата въ работата му; но пакъ учителя трѣбва да поради, щото първитѣ два периода да се свърши́тъ за 2 недѣли, а послѣдний, който е най-важенъ, да не поиска по-вече време отъ 2 недѣли. Съ една рѣчь да се постѣива така, щото приготвлението къмъ четенъето и писанъето да се свърши за единъ мѣсець.

II. Четенье и писанье.

Първи отдѣлъ на букваря.

Дѣцата вече могатъ да разпознаватъ думитѣ рѣчи на всѣкое прѣдложение, да разлагатъ и слагатъ всѣкакви слогове и звукове, и да пишѣтъ до нѣкѣждѣ добръ съставенитѣ дѣлове на буквитѣ. Вре́ме е вече да имъ се покажѣтъ сега самитѣ букви, за да ги четѣтъ и пишѣтъ. Съ кои букви да се захване и по колко да се показватъ на единъ пѣтъ, прѣдставено е въ самий букварь. Тука е потрѣбно само, да се покаже методическия вървежъ на работата.

1. Прѣдъ всичко учителя ще скрои едно прѣдложение и ще го даде на ученицитѣ, за да го разложѣтъ въ думитѣ му. Въ това прѣдложение трѣбва да влѣзѣтъ всичкитѣ думи, които стои́тъ срѣщу буквитѣ, що има да се откриѣтъ. Нека рѣчемъ, че за *си* и *на* е това прѣдложение: *Рачо купи́лъ на брата си нова книга.*

Изговорете всички това прѣдложение: *Рачо купи́лъ на брата си нова книга!* Де ти А. самичѣкъ! И ти Б. самичѣкъ! колко думи има въ него? Изговорете думата *си*! И думата *на*! Запомнете ги сега добръ.

Подиръ това учителя ще даде на дѣцата първата дума, за да я разложѣтъ въ звуковетѣ ѝ споредъ извѣстний имъ начинъ.

2. Сега учителя, стоейщъ до дѣската съ тебиширътъ въ рѣжа, казва: Гледайте тука! Азъ ще напишѣ сега на дѣската *с* (или *и*). Онъ пише буквата, пита, какъ я направи́лъ, и накарва ученицитѣ да я копи́рѣтъ на плакитѣ

си по дѣловетѣ ѿ (*разбира се, ако ги има*). Послѣ учителя покрива буквата; ученицитѣ казватъ, каква черта се най-напрѣдъ прави, послѣ каква и най-послѣ, какъ се пише цѣла буква и на що приличе. (*Дѣцата могатъ да уприличатъ буквата е на пр. на половинъ геврече или колаче, или на друго нѣщо. Тукъ сѣ тѣ самостоятелни, както и по-напрѣдъ при уприличаванъето на звуковетѣ.*) За да се съживятъ дѣцата трѣбва сега да отворѣтъ букваритѣ си и да найдхтъ, колко пѣти се срѣща показаната буква въ всѣкой редъ на нейната страница. Сѣщото може да стане и съ подвижнитѣ *рѣкописни* букви, които учителя за тая цѣль нарежда *).

3. Така ще се показватъ вситѣ букви. Отъ първомъ, веднѣга подиръ първата буква, трѣбва да се покаже и втората. И щомъ се запознахтъ дѣцата вече съ двѣ букви, учителя ще напише на дѣската нѣколко комбинации отъ нѣхъ *само да не сѣ много*) и ще накара дѣцата, да ги четхтъ безъ да оставхтъ мѣстата си. Ще се четхтъ на дѣската по-напрѣдъ по-леснитѣ комбинации, послѣ по-мѣчнитѣ, т. е. най-напрѣдъ *слолове* съ двѣ букви (*съгласна и гласна; гласна и съгласна*), послѣ съ три букви (*съгласна, гласна и съгласна; двѣ съгласни и една гласна; една гласна и двѣ съгласни*), послѣ *думи* отъ прѣкаранитѣ *слолове* съ сѣщата постѣпенность, и най-послѣ *късички прѣдложения*, разбира се, гдѣ е възможно. Слоговетѣ съ двѣ съгласни нѣма веднѣга да се прочитватъ, но една по една ще се придаватъ на гласната, както е показано въ букваря. За съживяване на дѣцата, учителя задава имъ задачи, да му направхтъ думи отъ написанитѣ или нареденитѣ *слолове* на дѣската. Това се нарича *игра на буквитѣ*.

4. Отъ четенъето на дѣската виднѣга се минува къмъ писанъето на плаката по прѣгледъ отъ дѣската.

*) *Подвижнитѣ букви* не сѣ необходимото нѣщо въ показванъето на буквитѣ споредъ нашия начинъ: заради това тамъ, гдѣто не могатъ да се набавхтъ може да се върши работата и безъ нѣхъ.

5. Откакъ се обработихъ по тоя начинъ вситѣ букви на урокътъ една подиръ друга, дѣцата ще отворихъ букваритѣ си и най-напрѣдъ ще четяхъ, подиръ ще пишяхъ *по прѣгледъ* и *отъ умъ* тамошнитѣ комбинации, вървейщемъ отъ по-лесното къмъ по-мѣчното.

6. Доклѣ не се утвърдихъ вситѣ ученици въ показанитѣ букви, не бива да се показватъ нови. При четеньето и писаньето учителя всѣкога ще пази на правилната нота на ученицитѣ и ще ги кара, да звукуватъ онова, което четяхъ и пишяхъ. Никога нѣма да забрави той, да преглѣда писменната работа на всѣкой ученикъ и да показва на дѣската правилността на погрѣшно написаната буква.

7. При показваньето на *дж*, *ѣ*, *ѝ*, *Ѷ*, *ѷ*, които трѣбува да вървяхъ най-послѣ,*) не е нужно да се крояхъ нарочни прѣдложения и да се изваждатъ отъ нихъ потрѣбнитѣ думи. Доста ще бѣде, ако учителя напише на дѣската потрѣбните думи и откакъ накара нѣщата да я прочетяхъ, покаже гласътъ на непозната имъ буква. Да вземемъ за примѣръ думата «кафе».

У. Прочетете това, което написахъ на дѣската! Д. ка. . . . е. Незнаеме, Г-нѣ учителю, що е това прѣдъ е. У. Това е *ѣѣѣ*. Изговорете го всички! Де ти М. самичѣкъ! И ти К. самичѣкъ! Четете сега написаната дума! Д. кафе. У. Де ти Б В. и пр. Тая буква се пише така (*учителя пише на дѣската новата буква, нита за съставнитѣ ѣ дѣлове и накарва дѣцата, да я копирайтъ, както е казано по-горѣ*).

Колко до останалитѣ букви, припознаваньето имъ, учителя ще расправи на дѣцата: *ѝ*, на края не се чете, а въ срѣдата има гласъ *ѣ*; *Ѷ* умекчава прѣдходната буква; *ѷ* се изговаря въ едни мѣста като *е*, а въ други като *я*.

8. Щомъ се прѣкара рѣкописното писмо, ще се мине къмъ *печатното*, което съдържа това сѣщото, което се е обработвало въ първото. Много скоро ще привикнахъ дѣцата да четяхъ печатнитѣ букви, запознавайщемъ се съ нихъ съ помощта на рѣкописанитѣ. Въ всѣкоя лекция работата ще върви така: учителя ще напише на дѣската изученитѣ букви

*) Гдѣ именно, показано е въ букваря.

най-напрѣдъ въ ръкописната имъ форма, послѣ подъ всѣ-
коя буква ще напише и печатната ѳ форма (*виждѣ въ
букваря*); и щомъ уловятъ дѣцата послѣдната, той вед-
нѣга ще ги покара да четатъ по букваря. И тука нѣма да
се бърза къмъ новото, докѣ не се утвърди старото. А да
се утвърдятъ по-добрѣ въ печатното писмо, дѣцата ще прѣ-
писватъ всѣкой урокъ съ ръкописни букви. При свър-
шкѣтъ на тоя отдѣлъ они трѣбва да научатъ *имената*
на буквитѣ спорѣдъ *ланкастерската* метода, на пр. а,
бе, ве, ге и пр., и така да се приготвятъ вече къмъ *сри-*
чанъето, съ което ще иматъ работа въ подирний отдѣлъ.

Втори отдѣлъ на букваря.

Цѣльта на тоя отдѣлъ е, да се улеснятъ дѣцата въ по-
тамошното четене и писане, и да се запознаятъ до нѣ-
къдѣ съ правописанието, както и въ славянското писмо. По-
стъпенний вървежъ е показанъ въ букваря, а начинътъ на
работенъето е тоя:

1. Откакъ се покажатъ въ букваря изучаемитѣ *главни*
букви въ ръкописната имъ и печатна форма, ще се четатъ
думитѣ най-напрѣдъ съ слокове отъ двѣ букви, послѣ
отъ три и прч.; отъ послѣднитѣ ще вървятъ напрѣдъ ония,
които се състоятъ отъ съгласна, гласна и съгласна. Думитѣ
ще се четатъ по-напрѣдъ само затова, да се приготвятъ
дѣцата чрезъ нихъ за подирний съставецъ (статия), отъ
който сж вземени за тая цѣль.

2. Прѣдъ да се мине къмъ четенеъето на прѣдложенията
на всѣкой съставецъ, учителя оживлева съдържанието му
на ученицитѣ чрѣзъ *описанъето* на касателната картина,
което ще се състои отъ питання и отговори. Питанията ще
се задаватъ така, щото по-вечето отговори на дѣцата да се
срѣщатъ съ прѣдложенията на даденый съставецъ, който ще
се чете малко по-послѣ. При всѣкое питанъе учителя ще по-
сочва на прѣдметътъ, който се описва, а отговоритѣ на дѣ-

цата ще сж, както и въ други случаи, *дружни* и *отдѣлни*. На съкратени питання ще се отговаря съ съкратени прѣдложения, които веднѣга ще се свързватъ съ прѣходнитѣ. Гдѣ не могатъ да отговарятъ ученицитѣ, тамъ учителя ще отговори и ще ги накара да повтарятъ сжщото. При свършкътъ на описаното единъ отъ ученицитѣ ще повтори всичко, а тамъ, гдѣто онъ погрѣши, ще го поправи другъ ученикъ или самиятъ учитель. Нека опишемъ за примѣръ картината при 5 урокъ.

У. Що виждате изображено на тая картина! Д. Ние виждаме човѣкъ, дѣте и пр. У. Какво прави човѣкътъ? Д. Човѣкътъ лови риба. У. Съ какво? Д. Съ мръжа. У. Свързете послѣдний отговоръ съ по-напрѣшний! Д. Човѣкътъ лови риба съ мръжа. У. А дѣтето какво прави? Д. Дѣтето сѣди. У. Гдѣ? Д. На брѣгътъ. У. Какво прави още? Д. Държи вѣдица. У. Гдѣ? Д. Въ рѣката. У. Свързете сега въ едно всичко що казахте за дѣтето! Д. Дѣтето сѣди на брѣгътъ и държи вѣдица въ рѣката. (*До тука отговоритѣ на дѣцата не се срѣщатъ съ прѣдложенията на съставеніе*). У. Гдѣ живѣятъ рибитѣ? Д. Рибитѣ живѣятъ въ водата. У. Що правятъ тѣ въ нея? Д. Тѣ весело пливатъ въ нея. У. Съ какво? Д. Съ крилицата си. У. Свързете сега това съ прѣходний отговоръ! Д. Тѣ весело и пр. съ крилицата си. У. Съ какво сж покрити рибитѣ. Д. Рибитѣ сж покрити съ люспи. У. Какъ сж наредени люспитѣ? Д. Люспитѣ сж наредени едно възъ друго. У. Като какво? Д. Като керамиди на покривъ. У. Свързете двата послѣдни отговори! Д. Люспитѣ и прч. У. Рибитѣ иматъ ли гласъ? Д. Не знаемъ, Г-нъ учителю! У. Рибитѣ нѣматъ гласъ и все сж нѣми. Повторете това, което ви казахъ! Кой лови рибитѣ и съ какво? Д. Рибарѣтъ лови рибитѣ съ мръжа или сакъ. У. Още съ какво се лови риба? Д. Много риба се лови и съ вѣдица. У. Какъ е направена тя? Д. Тя е вързана за единъ прѣтъ съ конско влакно. У. Де сега ти Р. повтори всичко що се каза за рибитѣ!

3. Веднѣга подиръ описанието върви четенъето на даденый съставецъ. Всекой ученикъ трѣбва да получи по едно прѣдложение. При свършкътъ на съставецътъ, единъ или двама отъ ученицитѣ трѣбва на цѣло да го прочетатъ. Тога учителя ползува се отъ случая да съобщи на дѣцата *молезни* и *достѣпни познания* за прочетенитѣ прѣдмети, и ги кара да мислятъ самостойно за нихъ. Тукъ могатъ да му послужатъ за ръководство питаннята, които сж прѣдставени съ *курсивъ* подъ всекой съставецъ.

4. Щомъ се свърши единъ урокъ *) ще се прави *повторение* на прѣкараното и послѣ ще се минува къмъ новъ урокъ. Но ако се урокътъ състои отъ нѣколко съставци, тога, при свършкътъ на всѣкой съставецъ, ще се даватъ потрѣбнитѣ наставления, които да служатъ и за съединителна точка съ подирний съставецъ. Ето единъ примѣръ за 7-й урокъ!

У. (*Подиръ съставецътъ*: „Изворъ вода извираще“ и прч.) Ленко, можешъ ли да шиешъ като Славка, за който се прочете сега? Л. Не можъ, Г-нѣ учителю! У. Ахъ! трѣбва да се научишъ за напрѣдъ, и не само да шиешъ, но и да прѣдешъ, мѣсишъ и пр. Само тога ще бѣдешъ врѣдно момиче и прѣдъ всѣкого можешъ да кажешъ, както казва подирний съставецъ; прочети го! Л. (*чете*) „Врѣдно съмъ азъ момиче“ и прч. У. Но слушайте, дѣщица мои! Човѣкъ трѣбва не само да знае нѣкоя работа но и да я работи; защото, ако не работи, не бива да яде, казва Господъ. Петко, чети подирний съставецъ! П. (*чете*) „Стани, щерко, фръкъ кжделя“ и прч. У. Какво разбра отъ прочетеното? П. Нѣкоя си щерка, като нехтѣла да прѣде, лѣгала майка си, ужъ змия имало въ кжделята и прч. У. Право ли е сега да яде она! Кажи ти Р! Р. Не е право. У. Защо? Р. Защото трѣбвало е тя по-напрѣдъ да работи, та послѣ да яде. У. Не бивали само да ядѣтъ людѣтъ и нищо да не работятъ? Кажи Е! Е. Не бива. У. Защо? Е. Защото тога нече да иматъ ни храна, ни облекло, нито нищо. У. Така е. Сега ще ви питамъ за друго: Какъ е прилично да яде човѣкъ? Д. Не знаемъ, Г-нѣ учителю! (*Ако не знайтъ дѣцата, учителя трѣбва да имъ покаже, въ какво се състои приличието въ яденнето. Тога ще имъ спомне той и за лакомитѣ дѣца, които често се задавятъ отъ бързанье, и веднѣга ще накара нѣкое дѣте да прочете пословицата: „Кой се преваря“ и прч. Подиръ това учителя ще утвърди на дѣцата даденитѣ наставления и съ това ще свърши повторението на цѣлъ урокъ.*)

5. За да се избѣгне безмисленното четене на *думитѣ*, всѣкога въ прочитаньето учителя ще прави смисълътъ имъ живъ, като пита ученицитѣ, кои прѣдмети означаватъ тия думи и какви още други прѣдмети има отъ сѣщия родъ. Оживляваньето на съдържанието служи затова, да се удържи умътъ на дѣцата при прѣдметътъ и чрѣзъ дадената му храна да се разбуди отново внимателността имъ. Всѣкой

*) Уроцитѣ сж означени въ букваря съ цифритѣ 1, 2, 3, и прч., и могатъ да се искаратъ най-малку въ 2 лекции — една за думитѣ, а друга за прѣдложенията.

звукъ, всѣкоя дума ще се говори съ строго ударение на гласътъ, така-щото да се усѣти въ това енергията на внимателността. Малкитѣ дѣца сж толко охотни и ревностни при работата, щото благонамѣренний и разуменъ учитель твърдѣ лесно сполучва, да ги доведе до гласовито, бавно и силно говоренѣ. Машиналното четенѣ безъ писанѣ на съдържанието не трѣбва да се търпи; заради това при всѣкое прѣдложение, което се чете, да се глѣда на смисленното му произношение, да се издигва опрѣдѣленно тая дума, която има по-силенъ тонъ и, при питанѣто на учителя, да се отдава наредъ съдържанието му; на пр.

У. Кой живѣе въ водата? Д. *Рибитѣ* живѣялтъ въ водата.
У. Гдѣ живѣялтъ рибитѣ? Д. *Въ водата* и прч.

Когато чете единъ ученикъ, въ това врѣмя вситѣ други трѣбва да глѣдатъ въ книгитѣ си. За да се увѣри, дали пазятъ ученицитѣ на това, което се чете, учителя по нѣкога ще запитва тогова или оногова: гдѣ се чете? коя дума се изговори най-послѣ? Понеже здравата основа на правилно писанѣ е правилното говоренѣ, то безкрай е необходимо, при четенѣто на по-мжчнитѣ думи, да се пита, отъ какви букви се тѣ състоятъ, сир. да се *срѣчиатъ*; на пр. думата *Златанъ* се състон отъ: З, л, а, т, а, н, ъ.

6. Както чрѣзъ четенѣто, сжщо и чрѣзъ писанѣто трѣбва да се напечати *буквенната картина* въ паметъта на дѣцата; заради това най-напрѣдъ думитѣ, послѣ прѣдложенията, веднѣга подиръ прочитанѣто имъ, ще се *прѣписватъ* отъ букваря. Тога писанѣто на непознатитѣ букви ще се показва на дѣската, а на неутвърденитѣ ще се посочва въ букваря, гдѣто се тѣ намиратъ въ края на всѣкой урокъ. Обаче прѣписванѣто трѣбва да служи само за приготвяне къмъ *писанѣто отъ умъ* или безъ прѣгледъ. По тая причина ще се пише отъ умъ всичко, що се е по-напрѣдъ прѣписвало. Но и при двата вида писанѣ нѣма да се казва само: *Напишете това и това!* Това нѣщо би

довело ученицитѣ до безмисленность, щото най-послѣ тѣ пакъ да не знаѣтъ, какъ се пише дадената дума. Трѣбва по-напрѣдъ да се пита: *Какъ се пише тая дума? Сричай!* Когато се пишѣтъ отъ умъ тия думи, които се намиратъ въ букваря, трѣбва да се диктуватъ отъ самий учителъ, или по-добрѣ, отъ нѣкой ученикъ, който е по-способенъ за тая работа и който работи заедно съ другитѣ едно и сѣщото; на пр.

Пишете: „Геро“! (*Дѣцата пишѣтъ*). Сричи тая дума, К! (*К. срича, а другитѣ гледатъ въ плакитѣ си и поправѣтъ погрѣшкето*). Пишете: „Генчо“! и др. т.

По нѣкога учителя ще кара ученицитѣ да наисватъ отъ умъ сами сроднитѣ имена на тия прѣдмѣти, които се намиратъ въ букваря. Сѣщо тѣ ще пишѣтъ отъ умъ отговоритѣ на курсовитѣ питання подъ всѣкой съставецъ, както и по-леснитѣ стихотворения, които за тая цѣль, а и за развиваньето на наметъта се научватъ наустъ. Прѣдъ да поправи учителя погрѣшкитѣ на ученицитѣ, они сами си ги поправятъ едни на други; това разбужда у нихъ голѣмъ интересъ и надварянье.

7 Споредъ мѣрата, какъ се расширява четеньето и писаньето, върви напѣдъ и *правописанието*. Именно съ упражненіята въ прѣписваньето и писаньето отъ умъ свързватъ се *правописни забелѣжки*; туку се разбира това, да се пишѣтъ съ *главни букви* собственнитѣ имена и думитѣ подиръ всѣкоя точка и стихъ. При първата отъ тия думи учителя ще даде на дѣцата понятие за нихъ и послѣ ще имъ го припомнюва при по-тамошнитѣ случаи. Още навсѣждѣ ще пази той, да разпознаватъ дѣцата думитѣ и да ги пишѣтъ раздвоено една отъ друга. Сѣщо строго ще пази още открай да се четѣтъ и пишѣтъ правилно тия думи, които се обикновенно изговарятъ неправилно; на пр. дѣждѣ. Радка и др. т. Тия всички думи сѣ напечатани въ букваря съ *отличенъ печатъ*. При всѣкоя такава дума показва

учителя правилното ѝ говорене и писане; на пр. *дѣждѣ* се изговаря: *дѣждѣ* а не *дѣшѣ*, и слѣдов. се пише съ *ж*, а не съ *ш*; защото казваме: *дѣждове* а не *дѣшове*. Въ първата година дѣцата сѣ още слаби, та не ще могат да разберѣтъ, гдѣ се пише *ж* и *ш*, *ѣ* и *е*, *ѣ* и *я*; но затова могат много да се улеснятъ они, ако имъ дава учителя да прѣписватъ отъ дѣската паралелно подобрени думи съ тия букви, и да ги зачитва при четенъето, какъ се пишеше тая дума. Когато ще стигнатъ ученицитѣ до 15 урокъ, учителя ще ги накарва да пишѣтъ отъ умъ на дѣската прѣдложенията отъ тоя урокъ, и сами да поправѣтъ погрѣшкитѣ си прѣдъ неговитѣ очи.

8. Въ правилното употребление на прѣпинателнитѣ знакове много се улесняватъ ученицитѣ, а) когато ги учителя кара при четенъето да се спиратъ на тие знакове както трѣбва, именно на *точката* да спущатъ гласѣтъ и да си почиватъ, при *въпросителната* да употребѣляватъ въпросителенъ тонъ, при *запетајата* да спрѣтъ малѣтъ, безъ да спущатъ гласѣтъ си, при *точка съ запетая* да спущатъ гласѣтъ си, безъ да почиватъ, а при *удивителната* да употребѣляватъ извикателенъ тонъ; б) когато ги той пита: що стои тука, какъ се нарича тоя знакъ? в) когато въ прѣписванъето обрѣща вниманието имъ на голѣмата правилностъ, а прѣдъ писанъето отъ умъ ги пита за всѣкой прѣпинателенъ знакъ, който ще се срѣщне.

9. Откакъ се научѣтъ дѣцата да пишѣтъ всѣкоя буква, прѣписванъето е вече *домашина работа*.

10. Въ 16 урокъ трѣбва да се утвърди на дѣцата *редѣтъ на азбуката*, който ще имъ потрѣба за по-последни цѣли. Но понеже тая работа е малко сухичка за дѣцата, заради това веднѣга, подиръ нея върватъ *прикаски*, които трѣбва отново да ги просвѣтътъ. Съ тая цѣль вървѣтъ прикаски и подиръ думитѣ, на които ще се упражнява славянската азбука. Изобщо всѣкоя прикаска най-напрѣдъ ще

се раскаже отъ учителя, послѣ ще се повтори отъ дѣцата и най-послѣ ще се чете и пише отъ тѣхъ.

11. Само когато се доста улеснижтъ въ *гражданското писмо*, ученицитѣ ще минжтъ къмъ изучаванъето и четенъето на *славянското*, слѣд. въ послѣдната четвъртъ на първата учебна година. Тукъ редътъ на изученитѣ букви стои въ зависимостъ отъ вървежътъ на думитѣ, въ които се тѣ срѣщатъ и които послѣ ще се четжтъ въ свързани прѣдложения, както е показано въ букваря. Понеже и тука трѣбва да се върви отъ по-лесното къмъ по-мжчното, заради това ученицитѣ най-напрѣдъ ще се упражняватъ въ *прикаскитѣ*, и отъуцослѣ въ *молитвитѣ* и *църковнитѣ пѣсни*; заради това ^{отъ} послѣднитѣ се избраха само тия, които всѣкой день се чуютъ въ училището, дома и въ църквата. При упражняванъето въ нихъ ще се запознажтъ дѣцата и съ ударенията и титлитѣ, които обаче трѣбва да се свършатъ само въ втората или третата година. Дѣцата можтъ да се утвърдятъ въ титлитѣ а) съ образецъ на дѣската, б) съ гледанъе въ букваря и в) съ пишенъе отъ умъ на думитѣ, въ които се тѣ срѣщатъ.

Трети отдѣлъ на букваря.

Въ края на първата година дѣцата трѣбва да захванжтъ да пишжтъ вече и *съ перо на хартия*. Именно въ това врѣме, когато ще се четжтъ славянскитѣ съставци, писанъето съ перо ще се упражнява на приготвенитѣ затова тетрадки, отъ които всѣкоя трѣбва да носи отвѣнъ името на ученикътъ и датата на започетжтътъ ѳ. Най-напрѣдъ ще се упражнява всѣкоя буква отдѣлно и подъ тактъ (*Виждъ таб. II*) и тога учителя пише прѣгледъ не на дѣската, а въ тетрадкитѣ на ученицитѣ. Самитѣ букви ще вървжтъ споредъ сродството на формитѣ имъ и леснотата на писанъето имъ, както е показано въ букваря. Щомъ захванжтъ дѣцата да пишжтъ здраво и добрѣ, нѣкои отъ нихъ

трѣбва да ги свързватъ и въ думи, които ще се изваждатъ отъ ръкописнитѣ съставци. За да не бѣждтъ уморителни за дѣцата, тия упражнения ще се размѣняватъ съ прѣписанье и писанье отъ ума на плаката. Откакъ се прѣкарать по тоя начинъ вситѣ букви, ще се мине къмъ съставцитѣ, но тога ще се пишжтъ по напрѣдъ отдѣлни прѣдложения или стихове, послѣ цѣлъ съставецъ, и то споредъ прѣгледътъ въ букваря и на дъската.

Тоя курсъ, който сега се упражнява помежду двѣ спомагателни линии, ще се продължава и въ първата половина на втората учебна година, обаче на една спомагателна линия и безъ нея, така-щото да се приготвжтъ дѣцата за напрѣдъ да пишжтъ безъ всѣкакви линии и подкладки.

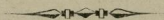
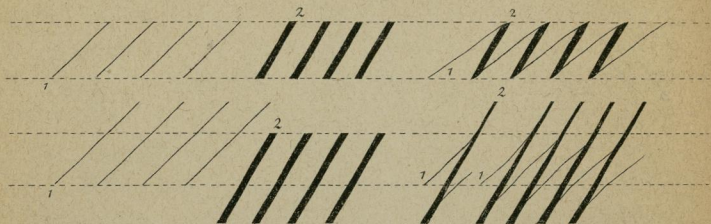

ТАБЛИЦА I.

Съставнитѣ дѣлове на буквитѣ заедно съ темпата имъ.

ФИГУРА I.

ФИГУРА II.

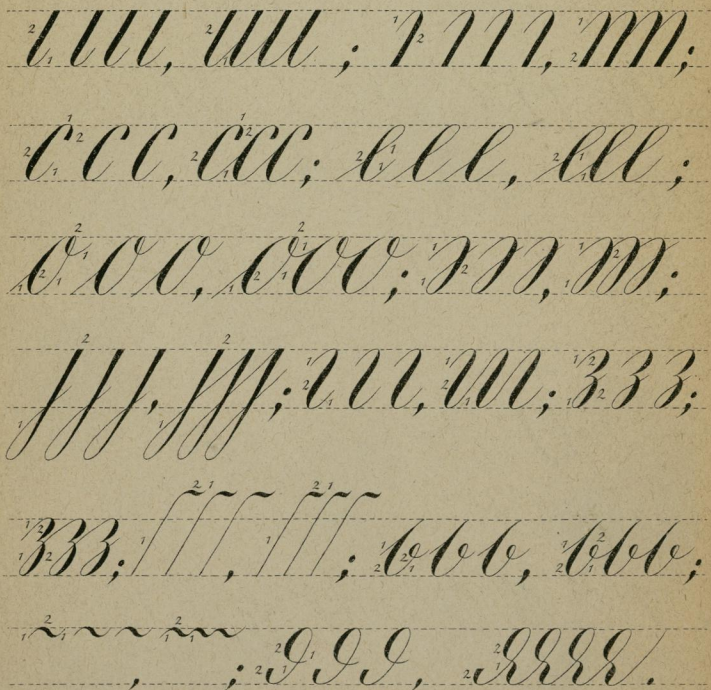

ТАБЛИЦА II.

Ръкописнитѣ букви и цифри заедно съ темпата имъ.

а в г д е ж

з и к л м н о

п р с т у ф х

ц ч ш щ ъ ѳ ѵ Ѷ

Ѳ Ѵ Ѷ Ѹ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

БИБЛИОТЕКА
СОДЪРЖИ